

NARODNI GOSPODAR

GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE V LJUBLJANI.

Člani „Zadružne zveze“ dobivajo list brezplačno. — Cena listu za nečlane po štiri krone na leto, za pol leta dve kroni, za četrt leta eno krono; za člane zvezinih zadrug po tri krone na leto. — Posamezne številke 20 vin.

:: Telefon štev. 216. ::

C. kr. poštne hran. št. 64.846
Kr. ogrsko „ „ „ 15.649

Izhaja 10. in 25. vsakega meseca. — Sklep urejevanja 5. in 20. vsakega meseca. — Rokopisi se ne vračajo. — Cena inseratom po 30 vinarjev od enostopne petit-vrste, za večkratno inseracijo po dogovoru.

Vsebina: Pregled zadružništva po posameznih državah. Živinorejske zadruge. Akcija za boljšo, eventualno i zajedničku prodaju vina. Nekaj o električnih centralah na deželi. Obiranje in hranjenje sadja. Kurji gnoj. Gospodarske drobtine. Razglas. Občni zbori. Bilance.

Pregled zadružništva po posameznih državah.

Na Nemškem je bilo 1. maja 1912 25.918 zadrug, med njimi 98 osrednjih zadrug, 16.680 hranilnic in posojilnic, 2367 nakupovalnih in prodajalnih zadrug, 3460 mlekarskih in 3313 drugih zadrug. Zadružno delo ima svoje središče v državni zvezi nemških kmetijskih zadrug, pri kateri je včlanjenih 41 zvez z več kakor 20.000 zadrugami. V državni zvezi zedinjene pokrajinske zveze so delovale koncem 1911 z obratno glavnico 307 milijonov mark, kmetijska osrednja posojilnica za Nemčijo pa z glavnico 95 milijonov mark. Zadružne blagovne centrale so prodale za 213.6 milijonov mark kmetijskih potrebščin ter za 104.4 milijonov mark kmetijskih pridelkov, posebno žita. Natančnejši vpogled v čudovito razširjeno zadružno delovanje bo prineslo v kratkem izišlo letno poročilo načelnika za l. 1911/12, kakor tudi letopis državne zveze za l. 1911. Tudi v nemških kolonijah se je zadružništvo zelo razširilo, posebno v nemški jugozapadni Afriki. Tu obstoji pri nemško-jugozapadni afriški zvezi več nakupovalnih in prodajalnih zadrug, ena hranilnica in posojil-

nica ter osrednja blagajna v Windhuk-u. Tudi v nemški vzhodni Afriki se je pričelo v zadnjem času živahnejše delovanje za razširjenje zadružništva in državna zveza podpira tudi materijelno to stremljenje. Omeniti je tudi vinarско društvo v Sarona-Jaffa v Palestini, ki je bilo ustanovljeno od vrtemberških kolonistov in je že 15 let priklopljeno državni zvezi.

V Avstriji se je kmetijsko zadružništvo posebno zadnjih 10—15 let hitro in močno razvilo. Število zadrug znaša sedaj okroglo 11.500, od katerih jih je 8611 združenih v Splošni zvezi kmetijskih zadrug v Avstriji. Na višku stoje denarne zadruge, ki so po nekaterih krajih prevzele tudi skupni nakup in skupno prodajo; njihovo število je 1. januarja 1911 znašalo 7631. Dalje so se izdatno pomnožile mlekarske zadruge, katerih je 826, nakupovalne in prodajalne zadruge (251), živinorejske zadruge (189) ter strojne zadruge (249). Ostale zadruge so zelo različnih vrst, kar dokazuje, da se je zadružna misel med ljudstvom krepko vkoreninila ter spodbudila ljudi k zadružnemu delovanju na najrazličnejših poljih. Zadružno stremljenje ima svoje središče

v že imenovani Splošni zvezi, pri kateri je sedaj včlanjenih 30 deželnih zvez oziroma osrednjih posojilnic z 8611 zadrugami. Splošna zveza ne razvija samo obsežne propagande, ne poučuje ter ne svetuje samo na splošnem združnem polju, nego je z uspehom prevzela mnoge skupne gospodarske naloge. To velja posebno za kmetijsko vnovčevalnico za živino pri Splošni zvezi, ki je prodala leta 1911 133.650 glav živine v vrednosti 13.2 milijona kron. Mnogo se je tudi storilo za vpeljavo direktne dobave za armado potom zadružne organizacije na prizadevanje Splošne zveze. Dalje se je zelo skrbelo za izobrazbo zvezinih in združnih uradnikov s prirejanjem poučnih tečajev. Sedaj je živo zanimanje za popolno preosnovo združnega zakona, za osnivanje osrednjega združnega kreditnega zavoda s sodelovanjem države ter za preosnovo pristojbinskega zakona.

Združno gibanje na Ogrskem se odlikuje po močnem razširjenju kreditnih zadrug, konsumnih društev ter mlekarskih zadrug. 1. januarja 1912 l. je bilo 2509 kreditnih zadrug, 1588 konsumnih društev (nakupovalnih in prodajalnih zadrug), 605 mlekarskih zadrug, 304 zavarovalne družbe za živino, skupaj 5006 kmetijskih zadrug. Kot centrala služi deželna osrednja kreditna zadruga za Ogrsko. Ona združuje v sebi združno zvezo, osrednjo blagajno in revizijsko zvezo. Vdeležuje se tudi trgovanja z zemljišči oziroma razdeljevanja posestev. Konsumna društva imajo svoje središče v Hangyi, veliki nakupovalni zadrugi zveze ogrskih kmetov, in v središču krščanskih konsumnih društev. Znamenito organizacijo za skupno prodajo kmetijskih pridelkov in nakup kmetijskih potrebščin so si ustvarili veliki in srednji kmetje v zadrugi ogrskih kmetov v Budapešti. Poleg mlekarskih zadrug se je razvilo malo število vinarskih in žitoskladiščnih zadrug.

V Italiji je okrog 2000 selskih hranilnic in posojilnic, od katerih jih je okrog 1500

na verski podlagi, med tem ko je ostalih 500 versko nevtralnih. Posebno hitro so se razširile v Gorenji Italiji, manj v Dolenji Italiji, kjer sta neapelska in sicilska banka ustanovili mnogo podružnic in s tem preskrbeli širokim krogom kmečkega prebivalstva mali kredit. Skupni nakup oskrbujejo kmetijska stanovska društva, katerih število je 550. Od teh jih je združenih 490 v italijanski združni zvezi v Piacenci (Federazione Italiana dei Consorzi Agrari). Zveza je centrala za skupni nakup kmetijskih potrebščin in je znašal njen promet leta 1909 čez 15 milijonov lir. Med drugim razvija zveza živahno propagando na kmetijsko-tehničnem polju. Njeni inicijativi je zahvaliti ustanovitev cele vrste združnih tovarn za superfosfat. Močno so se razširile mlekarske zadruge na Beneškem, v Piemontu in Lombardiji; njihovo število znaša 690, brez 500 takih mlekar, ki delujejo samo poleti na planinah. Neko posebnost v italijanskem združništvu nam kažejo zakupne zadruge, katerih je 140. Večina teh zadrug prepusti v zakup vzeto zemljo v parcelah svojim članom, pri nekaterih se pa vrši obdelovanje skupno. V ostalem obstoji okrog 198 vinarskih zadrug, osobito v severni Italiji in manjše število za prodajo svile in zelenjave. Dalje je še 165 zadrug za pokončevanje trtne uši, mnogo zavarovalnih zadrug in 1780 tudi v kmečkih okrajih močno razširjenih konsumnih društev. Leta 1910 je stopilo več zvez za posamezne vrste zadrug v Splošno zvezo kmetijskih zadrug v Italiji.

Vsled naravnih in gospodarskih razmer so se v Švici posebno razširile mlekarske, sirarske in živinorejske zadruge. Od vseh kmetijskih zadrug, ki jih je 5366, je skoro polovica (2785) mlekarskih in sirarskih, 1265 je pa živinorejskih zadrug. Druge so pa nakupovalne, vinarske, strojne, pašniške, žgalne, mlinarske, pekarske zadruge. Hranilnice in posojilnice so se primeroma pozno pričele ustanavljati. Nastale so vse šele v 20. stoletju in so se združile v švicarski rajfajzenski zvezi v Winterturu. Koncem leta 1910 je bilo 153

posojilnic, ki so bile po večini po kantonih združene v podzveze.

Na Luksemburškem se je združništvo posebno v zadnjem desetletju močno razširilo. Največ je kmetijskih društev, ki so podobna nakupovalnim zadrugam. Koncem l. 1910. je bilo 412 kmetijskih društev, ki so nakupila za 930.279 frankov strojev, 4076 dz superfosfata, 191.604 dz tomaževe žlindre, 13.777 dz čilskega salpetra. Mnogo se jih je združilo v osrednjo zvezo, ki deluje kot nakupovalna centrala za kmetijske potrebščine. Lepo je tudi število mlekarskih zadrug, ki je začetkom l. 1911. znašalo že 120. Ustanovile so si v Etelbriku zvezo za skupno prodajo surovega masla. Leta 1910. so pripravile za prodajo 18.5 milijona litrov mleka in so naredile 700.000 kg surovega masla. 74 zadrug za zavarovanje živine je leta 1910. imelo 6776 glav živine zavarovane v vrednosti 2.6 milijonov frankov. Sadjarske zadruge so si prizadevale dvigniti sadjarstvo ter so skupno prodajale sadje. Nasprotno pa se kreditne zadruge še niso razvile radi notranjih posebnosti in težkoč.

Na Nizozemskem je vseh zadrug okroglo 3150, med katerimi je 730 hranilnic in posojilnic, 1376 nakupovalnih zadrug, 345 prodajalnih zadrug, 686 mlekarskih zadrug. Za denarno sporavnost poslujejo 3 osrednje blagajne v Eindhovenu, Utrechtu in Alkmaru, ki objednem izvršujejo tudi revizijo. Omenjene nakupovalne zadruge niso prave zadruge, nego kmetijska društva, vendar je njihovo delovanje obsežno. Leta 1907. se je prodalo pri 996 društvih za 18.6 milijonov nizozemskih goldinarjev. (Nizozemski goldinar ima približno isto vrednost kakor naš stari goldinar t. j. 2 K.) Znamenita organizacija se je ustanovila za skupno prodajo zelenjave in sadja, ker se je v letu 1909. prodalo teh stvari za 9 milijonov goldinarjev. Važno vlogo igrajo tudi mlekarske zadruge, ki so leta 1908. izdelale 33 milijonov kilogramov surovega masla, ter mnogo sira. Pokrajinske zveze oskrbujejo skupen nakup

mlekarskih potrebščin, deloma tudi skupno prodajo izdelkov ter izvršujejo strogo kontrolo o kakovosti narejenega surovega masla. Da bi se posojilnicam zabranilo dajanje hipotekarnih posojil, so ustanovile leta 1908. hranilnice in posojilnice hipotekarno banko s pravico izdajati zastavne liste. Banka je osnovana kot splošno koristno akcijsko društvo.

Po obstoječih podatkih je v Belgiji l. 1910. znašalo število kmetijskih zadrug 3844, med njimi 568 hranilnic in posojilnic, 1070 nakupovalnih zadrug (sindikato), 73 prodajalnih zadrug, 609 mlekarskih, 184 zakupnih, 1340 živino zavarovalnih in živinorejskih zadrug. Skupni nakup izvršujejo najbolj sindikati, ki so podobni našim kmetijskim društvom. Ti sindikati so leta 1908. nakupili za 22 milijonov frankov kmetijskih potrebščin. Vodilno mesto zavzemajo tudi mlekarske zadruge; leta 1907. je prodalo 506 mlekarskih zadrug za 32 milijonov frankov surovega masla. Spojile so se v zveze, da bi pospeševale tehnično proizvodnjo surovega masla in razprodajo.

Izdelovanje sira se do sedaj ni posrečilo. Hranilnice in posojilnice ter njihove centrale so se v kratkem času svojega obstoja že zelo lepo razvile. Koncem leta 1908. je znašala skupna svota danih posojil pri 568 hranilnicah 9.5 milijona frankov. Zelo so se pomnožile živinozavarovalne zadruge. Koncem l. 1908. je bilo pri 1073 zadrugah 282.282 glav živine zavarovane v vrednosti 102 milijona frankov.

Na Francoskem obstoji sedaj okrog 3800 hranilnic, 2600 produktivnih in prodajalnih zadrug, 900 konsumnih društev ter mlinarskih in pekarskih zadrug, 5927 kmetijskih stanovskih društev (sindikato), ki se bavijo s skupnim nakupovanjem, 6749 sindikato, ki delujejo kot melioracijske zadruge, 10.731 zavarovalnih društev, 6160 blagajn za medsebojno pomoč in starostnih zavarovalnih društev. Kmetijske kreditne zadruge so se šele zadnjih 12 let razširile, odkar daje

francoska banka centralnim pokrajinskim blagajnam izdatna posojila. Med produktivnimi in prodajalnimi zadrugami je 1800 sirarskih in 600 pekarskih zadrug. Sirarske zadruge so nastale osobito v goratih krajih, ter deloma sega njih pričetek daleč v srednji vek, do 13. stoletja. Novejšega izvora so zadruge za skupno izdelovanje surovega masla, katerih nekatere imajo tehnično izvrstno urejeni obrat. Relativno malo so razširjene vinarske zadruge, vsega skupaj jih je namreč samo 39 v nekaterih departementih na jugu. V Vogezih se nahaja 34 združnih tovarn za izdelovanje škroba, v Provinci pa 20 oljarskih zadrug. Znamenite so mnogoštevilne mlinarske in pekarske zadruge, v katerih so se združili producenti žita in konsumenti. Skupni nakup kmetijskih potrebščin oskrbujejo v velikem obsegu kmetijska stanovska društva in njihove zveze. Druga vrsta sindikatov se bavi z izpeljavo melioracij na skupen način, namreč s tem, da namaka polja, osušuje močvirna ter pogozduje nezaraščena zemljišča. Veliko je tudi število živinozavarovalnih blagajn, dalje zavarovalnic proti požaru, toči ter bolniških in starostnih zavarovalnic.

Na Španskem se je v zadnjem času pričelo gibanje za ustanavljanje hranilnic in posojilnic. Število v zadnjem času ustanovljenih hranilnic se sedaj ceni že nad 1000. Za ustanavljanje osrednjih blagajn se vrše še priprave. Nadalje obstoji še nekaj vinarskih zadrug ter združnih tovarn za sladkor. Velik gospodarski pomen imajo kakor v drugih romanskih deželah tudi tu kmetijska stanovska društva (sindikati). V zadnjih letih so se hitro razširila ter jih je bilo koncem l. 1909 1157. Bavijo se pogosto s skupnim nakupom kmetijskih potrebščin, upeljale so hranilnice in posojilnice ter zavarovalne blagajne, ker jim je po zakonu dovoljeno obsežno gospodarsko delovanje. Iz 16. stoletja so se na Španskem ohranile skupne žitne shrambe (Positos). V novejšem času se dela na to, da se te narvalne podpore spremene v denarne, na ta

način se pretvorijo positos v hranilnice in posojilnice.

Na Portugalskem so „misericordias“ (podporne blagajne) in „Celeiros“ (zaloge ki dajejo naturalna posojila), katerih pričetek sega tudi daleč v srednji vek. Zadruge novejšega izvora so kmetijski sindikati. Ti naročajo deloma sami kmetijske potrebščine, deloma vplivajo na to da se ustanavljajo zadruge. Po njih prizadevanju se je ustanovilo več združnih bank za kredite in vloge, ki z uspehom nastopajo proti oderuštvi. Uspešna koncentracija sindikatnih stremljenj se je izvršila s preosnovanjem portugalske kmetijske družbe v osrednji sindikat. Zelo razširjeno vinarstvo na Portugalskem je povzročilo ustanovitev več vinarskih zadrug, ki uživajo pri državi mnogo pravnih in financijelnih podpor. Leta 1908 se je ustanovila združna zveza portugalskih vinogradnikov, ki ima namen izdelovati in prodajati vina v steklenicah in konjak. Njena glavna naloga bo pospeševati izvoz vina. (Konec prih.)

Živinorejske zadruge.

(Dalje.)

6. Zdržni pašniki.

Paša je velike važnosti za živinorejo. Če hočejo živinorejske zadruge res pospeševati rejo plemenske živine, si morajo skušati pridobiti pašnike za mlado živino. Živinorejska zveza zna ceniti pomen paše, zato si je pridobila planinske pašnike za živino članov živinorejskih zadrug v kamniškem političnem okraju. Toda predno pride mlada živina na planinsko pašo, se mora že doma pripraviti za planino. Zato morajo živinorejci doma ven spuščati živino, da se pregiblje v prostem zraku, se utrdi v hoji in da se nauči pasti. Tudi poleti naj bi se mlade plemenske živali, ki ne gredo na planino, pasle doma na združnih pašnikih.

Želeti je, da skuša vsaka živinorejska zadruga v svojem združnem okolišu pridobiti združni pašnik, bodisi da kupi več parcel,

da jih združi v skupni pašnik, bodisi da vzame kak velik travnik v najem za več let. Najemninska doba naj traja vsaj 20—30 let, da se zadrugi izplača pašnik izboljšati.

Deželni odbor, ozir. c. kr. kmetijska družba podpira pašnike s tem, da dovoli 40% prispevek k izkazanim stroškom, za izboljšavo, oziroma 6 letno kritje obresti za potrebno glavnico. Dovolj se pa tudi 30—50% prispevek k nakupnim stroškom.

Prošnjam je treba priložiti: registrirana pravila zadruga, izkaz članov, izkaz o visokosti in številu podpisanih in vplačanih deležev, navedbo, pri kateri zadružni zvezi je zadruga včlanjena, izjavo, kako se pokrijejo stroški, ki presegajo lastno glavnico in podpore, kje se najame posojilo in kolike so obresti; gospodarski načrt in račun o rentabiliteti; načrt, kako se bo dolg odplačeval in uničil; izkaz o stroških zadruga za nakup ali najem; dokazilo, da se je pašnik res nabavil; mnenje strokovnjaka, da pašnik odgovarja namenu.

7. Razstave in premovanja živine.

Živinorejske zadruga naj skrbе, da se od časa do časa vrše živinske razstave.

Razstave in premovanja živine so za napredek današnje živinoreje velikega pomena. Pri teh razstavah se pokažejo ne le vrline, ampak tudi njih hibe in slabe lastnosti. Torej marsikaj dobrega in tudi marsikaj slabega se opazi pri živinorejskih razstavah.

Velik vzrok presenečenja kmetovalcev pri razstavah je ta, da se naš kmetovalec ne zanima za živino svojega soseda. Ako živinorejec vsak dan le svojo živino opazuje, ne zapazi vseh vrlin in napak tako lahko, kakor tedaj, ako stopi včas tudi v hleve svojih sosedov. Na ta način more živinorejec spoznati dobre in slabe lastnosti svoje živine.

V naši živinoreji imamo zaznamovati še pomanjkanje zahtev od strani živinorejcev po lepših posameznih delih trupla. Tako je nekaterim vseeno, ako ima živina krive noge, namesto ravnih, ozke prsi namesto širokih, kriv

hrbet namesto ravnega itd. Razven tega se tudi premalo gleda na molznost krav. Vse to zelo manjša vrednost živine.

Tudi način oskrbovanja, posebno pa napajanja večkrat zabranjuje, da nimamo prilike svojo živino večkrat natančneje opazovati. Ako se živina le v hlevu krmi in tudi pri jasnih napaja, jo vendar od vseh strani ni mogoče opazovati, kakor tedaj, ako se živina zunaj hleva nahaja. Tukaj vidite n. pr. ponosno stopati lepo molzno kravo z lepim vimenom, s pokoncu držečo glavo, z lepo pravilno hojo nasproti slabo zraščeni in nepravilni živini.

Premovanje se bo vršilo po možnosti na tak dan, da se ga zamore mnogo živinorejcev udeležiti. Ko živina prihaja, dobi vsaka po vrsti svojo številko. Ena oseba je potrebna, da zapisuje imena živinorejcev, ki so postavili živino za premovanje. Imena posestnikov se rabijo ob koncu premovanja, kadar se številke premovane živine povedo, drugače pa ostanejo imena živinorejcev presojevalni komisiji prikrita. Postavijo se biki po vrsti skupaj, ravno tako krave, telice in mlada živina.

Presojevalna komisija obstoji pri nas navadno iz kakih 5 do 8 članov, in to so navadno osebe, ki so strokovno izobražene v živinoreji. Pri nas se povabijo zastopniki deželnega odbora, c. kr. kmetijske družbe, c. kr. deželne vlade, Zadružne Zveze in zastopniki živinorejskih zadrug. Domači navadno niso zastopani, ker je najbolje, da nihče ne more komisiji podtikati pristranskega postopanja. Presojevalna komisija ne pozna posestnikov živine in torej ne more postopati pristransko.

Za presojevanje pri premovanju se pri nas poslužujemo enot, in sicer se določa za najlepšo živino 30 enot. Od teh 30 enot jih odpade po več na vrednost glave, vratu, prs, križa, vampa, kolčnic, nog, barve, kože, dlake, lastnosti in mlečnosti živine. Vsak član komisije zapisuje vrednostne enote v posebno knjižico, kamor se vpiše tudi številka živali, starost in lastnost. Povdarimo, da se bo odslej gledalo na razstavah posebno na

mlečnost. Prav je, ako živinorejec prinese seboj zapisnik o poizkusni molži.

Kakor hitro je komisija svoje delo dokončala, je najboljša, da se premovana živina postavi po vrsti skupaj, kakor je bila odlikovana; tako biki, krave, telice in teleta. Na ta način si lahko potem vsak priprost kmetovalec napravi sodbo o premovani živini, tam zopet lahko primerja bolj obdarovano z manj obdarovano. Ako kak živinorejec ni dobil premije, naj mu bo to v opomin in naj se v prihodnje potruži izrediti lepšo živino. Nekateri so mnenja, naj se tudi slabše živali obdarujejo. Tega pa ne kaže storiti, ker potem živinorejec res misli, da ima izvrstno živino, kar pa v resnici ni.

Na živinorejskih razstavah dobe kmetovalci premije in diplome, včasih tudi napajalnike, požiralnikove cevi, trokarje in tudi ženske robce. Premovana živina se mora obdržati najmanj eno leto za pleme. V nasprotnem slučaju je premijo vrniti zadrugi.

Živino smejo razstaviti le zadružniki. Kdor ni zadružnik, pa hoče razstaviti, naj se vpiše v živinorejsko zadrugo! En živinorejec more dobiti kvečjemu dve premiji. Za dvoje živinčet iste vrste (dve kravi, dva bika, dve telici) se lahko dobi ena premija in ena diploma.

(Dalje prih.)

Akcija za bolju, eventualno i zajedničku prodaju vina.

(Referat, kojega je držao Gajo Radnić na skupštini splitskog pododbora Zadružne zveze u Ljubljani, dne 27. lipnja 1912).

Baš mi je drago, što je mene zapala čast, da u ovoj skupštini referiram o tako životnom pitanju naše pokrajine.

Najvažniji naš produkt jest vino, kojeg se iz Dalmacije šalje oko milijun hektolitara u razna tržišta monarhije a i van nje.

Poprečno možemo računati, da od vinskih produkata ugje godimice u Dalmaciju oko 30 do 50 milijuna kruna noveca.

Kakova je danas produkcija vina u Dalmaciji, to ne odgovara ona nit koristi težaka nit koristi trgovca, koji vino kupuje, a opet sam imao zgode opaziti, da su većim dijelom težači prepušteni sami sebi i samovolji po gdje-kog mešetarića u mjestu, koji ih bez ikakove koje svoje zasluge izrabluje jednostavno.

Pitanje zajedničke prodaje vina, vrlo je tegotna i teško izvediva stvar, velika je odgovornost, koju bi si zauzela jedna centrala za prodaju, a dok mi unapreda znamo, da su takove centrale vrlo slabo prolazile, dok napokon znamo, da našoj centrali nebi stala na razpoloženje takova velika sredstva, a riziko bio bi joj velik, dotle se teško može govoriti o formalnoj zajedničkoj prodaji.

I zato ja ću se ograditi na ono što je moguće izvesti, te molim gospodu skupštinare, da bi me pozorno slušali i kritizirali, jer je stvar od preveć velike važnosti, a da ju se može stvoriti u jedan dan i preko noći.

Ja ću govoriti ovdje u interesu težaka i malog posjednika, te ću te njegove interese svestrano pretresti:

Težaku i malom posjedniku najviše je do toga: da on svoje vino prodade čim skuplje i da za onaj proizvod, koji njegov komad zemlje dava, dobije u koliko više moguće noveca, te ujedno da diže glas vrsti svoga vina, i da može usljed toga računati na stalna kupca, jednom riječju mora da postigne, da ga novac traži.

Za postići što bolju vrst, mora da se malo racionalnije bavi sa konobarenjem i vjeruje kada ne bi bila mater narav tako ljubezna sa dalmatinskim proizvodom, po nemarnosti našeg seljaka, on bio bi godimice vrlo slab; ali ona nas je baš materinski nadarila i izgleda, da je u osobitoj zaštiti njezinoj ovaj naš produkt.

Ja neću ništa više nego da napomenem, kako se lakoumno postupa sa sugjem, kako se malo biraju vrsti grožgja i koliko se malo skrbi polaže na vino kad je jednom u bačvi,

a da mi Vi svi gospodo dadete na prvi mah pravo.

Naš se čovjek ne brine u nekim mjestima čak niti da octenu bačvu izlijeći, nego u nju baca novo vino u čvrstom uvjerenju, da vino samo od sebe lijeći bačvu, to Vam je jedan od stotine primjera naše konkurencije dalmatinske.

U ovom smjeru mora se doskočiti.

U doba cijena težak je sasama neinformiran o cijeni svog produkta i gdje se nagju dva trgovca da su složna, mogu jedno selo, recimo sa 5000 hektolitara, jedno tako malo selo, oštetiti za barem 30.000 kruna u jedan jedini dan. To se istina zove trgovina; ali nikako poštena trgovina, i protiva tome mora, da se seljaci budu znali da štite.

Ove godine vigjeli ste, kakovi se škandalizirali dogagjaju sa vladinom gumom. Zemaljsko gospodarsko vijeće jedna je čisto fiškalna institucija, ljudi su tu, da se mislim tove više nego drugo i radi toga žrtvuje se hiljade i hiljade naroda njihovoj gluposti. Promislite, da se je navrnulo sa ovom slabom gumom 10,000.000 loza, a od tih kažu, da je popucalo jednu 35% u nekim predjelima i više, eto onda računajte rad okolo navrtka i uzgoja jedne loze na samih 30 para faktično je ove godine seljaštvo pretrpjelo sa zaslugom zemaljskog gospodarskog vijeća kraljevine Dalmacije štetu od najmanje milijun kruna; naravno to otpada na pojedince po malo, nu zajednica je štetovala, a mi u Dalmaciji mislim baš ne obilujemo milijonima, a da bi smo preko toga tako hladnokrvno prelazili.

Seljaštvu treba ovdje pomoći.

Mi imamo zadruga iz vinorodnih krajeva, za koje bi išlo, da se pobrinemo, a jednu akciju koja bi sakupila sve seljaštvo Dalmacije nemožemo niti uzimati u obzir.

Sve naše zadruge, kojih su članovi vinogradari, imale bi, da se pobrinu okolo boljeg razvoja svojih članova i da tako odgovore svrsi kojoj su posvećene. Nu recite Vi meni što može jedna sama zadruga? Ona je nešto

jača od pojedinca, eventualno da može za sebe i bolje nego u zajednici, koji puta ali ne uvijek. Može se dati, da se sa lukavošću pojedinac okoristi; ali ne uvijek i ne redovito, dočim kod zajedničkog rada kako ga ja mislim izložiti Vam gospodo, uvjeren sem, da se dade postići daleko boljih uspjeha i da ti uspjesi mogu biti daleko zadovoljavajući, nego kada bi se prešlo onom načinu, sa kojim se je dosada u Dalmaciji pokušalo koristiti prodaji dalmatinskog vina.

Ja ću na temelju iskustva, kojeg imamo od propalih društava, koji su se time u jednom ili u drugom smjeru bavili iznijeti ono što je najzgodnije, dok sam gledao, da ta pomoć bude što manje koštala i da ne tereti vele niti pojedinca niti Zadrugu niti Svezu hoću da kažem.

Mi bi mogli ovdje kod Sveze imati jedan agitacioni bureau za dalmatinsko vino naših članica zadruga i javljati redovito istim zadrugama stanje tržišta vani na velikim domaćim vinskih tržištima nekom vrsti cjenika, koji bi znao ljude da informira o vrijednosti njihove robe, dok bi se agitacija dala sa druge strane uvesti i tako, da se sve kupce orjentira o položaju tržišta u Dalmaciji o raspoloživoj robi, o uvjetima kupnje itd.

Ujedno bi se dalo svake godine kako mi nekoji običavamo godimice obavješćivati o proizvodnji, prije berbe. „Čini opolo, čini crno, tražit će se trpko, ljubli otvorenije, škuro“.

Mali bi troškovi bili u tome, informiralo bi se s mjeseca na mjesec a u berbi svake sedmice jedan put zadruge i interesante, i činilo time neke vrsti posrednika između producenta i trgovca.

Jedan bi činovnik lako nuzgredice porodio sve vijesti, koje je dobio od zadruga u jedan popis, zgodno uregjen. Zadruge bi nas izvijestile o tome, koliko su robe prodale, koliko još robe ima slobodne, koja se je cijena postigla, i koju cijenu seljaci traže; a bile bi zgodnim savjetima obavještene o svemu, što imade upliva na cijene i tržište, tako da bi se

napokon u dalmatinskom vinu postigla stalna cijena.

I trgovcu bi to donijelo velike koristi, jer bi na temelju tih korektnih informacija znao, sa koliko robe ima se računati i znao bi, da se okrene u to ili ono mjesto, a na korist svoju i tih mjesta, koja ga inače ne bi ni vigjela.

Ova cijela uredba tako je jednostavna, da sam uvjeren gospodo skupštinari, da Vi ne bi niti iz daleka htjeli nju uzeti ozbiljno, jer se danas običava svaka stvar u Dalmaciji mjeriti po tome, u koliko je zamršenija i stoga neznam, da li će te ove moje kratke izvode prihvatiti, ali ja sam sve provagnuo. I jednu centralu za prodaju i jednu udrugu sa velikim skladištima i došao sam do zaključka, da nema tu više potrebe od ove i da ništa nije lakše i korisnije od ovoga.

Svaka bi zadruga znala svoje članove u kratkim intervalima da obavjesti na čemu su i što mogu tražiti za svoj proizvod. Zadružna Sveza bi bila tu, da joj te podatke javi, a od Sveze bi išle u svrhu agitacije na nekoliko stotina adresa litografirane informacije trgovini.

Troškovi bi bili, ako i prilično maleni pravedno pokriveni, neznam, da li bi išlo sa odmjeranjem jednog postotka, to svijet nerado plaća i nerado čuje, bolje bi bilo, da se odmjeri jednom na godinu par kruna svakoj učlanjenoj zadruzi ili blagajni.

Preporuča se zadrugama, učlanjenim u Svezi, da pristupe sa jednim godišnjim doprinosom od 20 do 30 K u svrhu, da se međusobnim informativnim načinom postigne bolje i po članove zadruga korisnije unovčenje vina, toga našeg najvažnijeg proizvoda.

Nekaj o električnim centralah na deželi.

Zgodovina človeštva je obenem zgodovina njegovoga napredka. Odkar živi človek na svetu, se trudi in dela za svoj obstanek. Ako

se ozremo nazaj v megljeno dobo, do katere ne seže noben žarek naše zgodovine, je bilo življenje človeka povsem drugačno kakor je dandanes. Tudi takrat se je moral človek boriti za svoj obstanek, toda njegova sredstva, s katerimi si je olajševal delo svojih rok, so bila dokaj pomanjkljiva in primitivna. Toda človek ni mogel nikdar zaostajati; k delu ga je priganjala v prvi vrsti potreba za življenski obstoj. Kasneje je bil primoran misliti na samoobrambo proti vsemu, kar je bilo njemu škodljivega. Tako se je človek polagoma razvijal in danes vidimo uspeh, ki je stal človeka tisočletja trudapolnega dela. Vse to pa si je človek priboril le za svoj obstoj. Ali je pa boj in trud za našo eksistenco vsled tolikega napredka kaj manjši kakor pred tisočletji? — Nikakor!

V dobi, ko je pričelo naturalno gospodarstvo prehajati v denarno gospodarstvo, se je vršil velik preobrat v našem življenju. Posebno pa so se v preteklem stoletju vršile velike spremembe, ki so povsem predrugačile naše življenske razmere.

Razne iznajdbe, posebno velikanski napredek v tehniki, so dale povod, da se je pričela industrija tako silno razvijati, pri čemur se pa mala podjetja, različne obrti i. t. d., izgubljajo iz površja. Očividno je, da vse te spremembe tudi niso brez posledic na najstarejši stan — kmetijstvo. Dočini se je v prejšnjih časih velika večina ljudi bavila s kmetijstvom, se dandanes povsod čuje tožba o pomanjkanju delavnih moči; s kmetijstvom se bavi le malo ljudi in še od teh je veliko takih, ki za tovarniška dela niso povsem zmožni, kajti vse krepkejšie moči se nahajajo po tovarnah in drugih industrijskih podjetjih.

Vsled teh sprememb, ki so se vršile največ v zadnjih desetletjih, je največ prizadeto kmetijstvo, ker ravno ono najbolj pogreša delavnih moči. Zato je pa kmetijski stan v zadnjem času toliko nazadoval. Toda če pogledamo današnjega kmeta, opazimo, da je v zadnjih letih toliko napredoval, kakor poprej še nikdar

ne. Pomanjkanje delavnih moči, pomanjkanje živil in splošna draginja je pomagala, da imamo tudi za kmeta sredstva, ki nadomestujejo povsem dobro človeško delo. Imamo kmetijske stroje, ki celo presegajo delavne moči človeka. Samoumevno pa je, da ti stroji zahtevajo gotovo gonilno moč, pri čemur nismo vselej brez težkoč. Ta gonilna sila nam pride večkrat predraga, prepočasna in preveč odročna. Tako moramo n. pr. mlatilnico, ki jo gonimo s konji, večkrat ustaviti, da se živina odpočije in nakrmi. Večkrat mora tudi kmetovalec, ki nima lastne živine dovolj na razpolago, najeti od drugod živino, da zamore opraviti svoje delo.

Tu si je treba pomagati s tem, da dobimo tako gonilno moč, ki mora biti v prvi vrsti cena, vstrajna in pripravna tako, da jo lahko postavimo brez težkoč na poljubno mesto in jo takoj vprežemo v delo. Parni stroji, ki nam služijo kot gonilna sila, so preveč odročni in preokorni; tudi porabijo preveč kuriva (premoga), vsled česar se delo, ki ga izvršuje parni stroj, preveč podraži.

Poznamo pa še drugo naravno silo, katero si je človek s svojim umom znal izkoristiti za svoje potrebe. Ta sila je elektrika.

Elektrika je izmed vseh prirodnih sil edina, ki vpliva s svojo skrivnostno silo tudi v daljavo. Ves svet je že preprežen s telegrafskimi žicami in celo v morju leže dragoceni kablji, ki nas vežejo z ostalimi deli sveta. Elektrika nam daje luč, goni cestne železnice, opravlja težka dela i. t. d. Silni razvoj železnice bi bil povsem nemogoč, če ne bi imeli električnih tokov.

Toda naš namen ni, da bi razmotrivali, za kaj vse se električna sila uporablja in njena moč izkorišča. Naš namen je le, opozoriti na to, kako bi se zamogla električna gonilna sila uporabljati za kmetijske stroje in sploh za delo na deželi.

V večjih in celo manjših mestih in trgih imamo električne centrale, ki pošiljajo tok do konsumentov. Čez dan se rabi tok večinoma

za obratno delo. Posebno obrtniki uporabljajo tok, ki jim goni električne motorje, katere potem vprežejo v delo. Po noči pa, ko so večinoma vse delavnice zaprte, isti tok služi za razsvetljava.

V obližju takih električnih central (v okolici) naj bi se ustanovile električne zadruge, katere bi za dogovorjeno ceno dobivale glavni tok iz glavne centrale in ga oddajale potem svojim članom. Napeljavo iz glavne centrale do okoliške zadruge naj bi oskrbela centrala; za napeljavo toka do posameznih članov pa bi skrbela zadruga sama.

V krajih, kjer ni večjih električnih central, ki bi zamogle zadrugam oddajati zadostno množino toka in v krajih, kjer sploh ni nobene električne naprave, pa naj bi se osnovala zadruge, katere bi same proizvajale električni tok. Take zadruge bi bile na mestu le tam, kjer je na razpolago zadosti vodne moči, ker bi bila vsaka druga gonilna sila, katero rabimo za obrat električnih (dinamo) strojev, predraga, s čimer bi se tudi tok, katerega bi zadruga proizvajala, preveč podražil in rentabilnosta bi izginila. Pomisliti je pa treba tudi na to, da potrebuje kmetovalec za svoje kmetijske stroje gonilno silo le v gotovih letnih časih. Vsled tega naj bi si zadruga zasigurala svoj trajen promet s tem, da bi oddajala tok razven kmetovalcem tudi raznim obrtnikom, občinam za razsvetljava i. t. d.

Na Češkem obstoji že precej kmetijsko-električnih zadrug, ki so se po večini dobro obnesle. Tudi pri nas bi enake zadruge lahko uspevale, toda treba je pri ustanovitvi takih zadrug velike previdnosti.

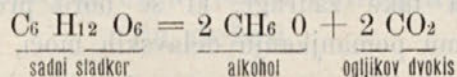
Električne zadruge so velikega pomena za existenco ne samo kmetijskega stanu, temveč vseh drugih stanov, vsled česar bi bila vlada dolžna take zadruge, ki se bore proti občutnemu pomanjkanju delavskih moči, izdatno podpirati.

Obiranje in hranjenje sadja.

1. Znaki dozorelega sadja.

Ni vse eno, kedaj obiramo sadje, ako hočemo, da pride ukus raznih plemen in vrst do svoje popolne veljave in si z njo pribori boljšo ceno na trgu. Tudi sadno vino zahteva zrelega sadja, če hočemo imeti dobre in zdrave domače kapljice. In koliko se v tem greši! Vse se zmelje in stiska v sadni mošt: zgodaj odpadlo črvido sadje, ki se še le trebi, po nevihtah otreseno i. t. d., če tudi je še nezrelo, pusto, vsebuje le malo soka in še tisto kislega in slabega ukusa. Iz takega sadja ne bo dobrega sadnega vina. Sedaj so bili deževni dnevi in kmetje so imeli čas za to. Vzame prekljo, zbija sadje raz drevje vse od kraja in hajd z njim — v stiskalnico. Pri tem tudi ne pomisli, koliko škode napravi sadnemu drevju. S prekljo odbije nešteto mladik in vejic z razvitimi cvetnimi popki, ki so že napeti vsi pripravljeni, da se prihodnjo pomlad razbrste v krasen cvet in nastavijo nov plod, sočni sad. In sedaj leže na tleh odbiti — uničeni. Mnogi, mnogi niti ne poznajo v tekočem letu popkov, ki nam obetajo prihodnje leto zopet sadja, zato tako kruto ravnanje s sadnim drevjem. In ali mladik ni škoda? Če odbijemo letos mladike, nimamo prihodnje leto listnih popkov, tretje leto pa cvetnih ne, ki se razvijajo iz listnih. Z odbitimi mladikami smo oškodovali drevo že za tretje leto naprej.

Ko pa je sadje dozorelo, odpade samo z rahlim tresenjem vej. In le zrelo sadje ima obilo dobrega soka, ki nam bo dalo dobrega vina. Le v dozorelem sadju dobimo več sladkorja, ki se potem alkoholskega vrenja s pomočjo kvasnih glivic izpremeni v alkohol in ogljikov dvokis, ki izpuhti iz mošta. Kemiki pišejo ta proces sledeče:

Iz navedenega je umevno, da je moč sadnega vina zavisna od množine vsebujočega sladkorja, ta pa od dozorelega sadja.

Množina in kvaliteta je zavisna tedaj od zrelega sadja: če lepše sadje dozori, več bo dobrega soka in več alkohola.

Otresanje je dovoljeno le pri uporabi sadja za sadni mošt, nikdar pa pri uporabi za trg. In tudi takrat si izvolimo pravi čas. Tudi zakon prepoveduje prodajo nezrelega sadja.

Češnje, češplje, slive in podobno dozore na drevesu in jih lahko uživamo raz drevo, a vendar imajo posebno marelice in breskve veliko boljši ukus, finejši duh in sok, ako obrane eden dan leže. Nasprotno pa ni hruška in jabolko nikdar utrغانo in takoj zaužito tako dobro, kakor tedaj, če se je nekaj časa „medilo“ v shrambi in tam še le popolnoma dozorelo. Iz tega sledi, da oberemo jabolka in hruške nekaj dni pred dozorenjem in jih dozorevamo (medimo) v shrambah.

Da se sadje bliža dozorenju, spoznamo to po prvih odpadlih plodih. Seveda je mnogo izjem. Črvido sadje dozoreva prej, po suši trpi tudi mnogo in prvi plodi prično mnogo preje odpadati, ker so postali prisilno zreli. To nas pa ne sme motiti, da bi iz tega sklepali na zrelost sadja in čas obiranja. Tudi po barvi, ko postaja plod več ali manj rmenkast, spoznavamo zorenje.

Zgodnja jabolka in zgodnje hruške sploh ne smemo pustiti na drevju, da bi tam popolnoma dozorele, temveč jih nekaj dni prej oberemo in medimo, vsled česar je sad veliko bolj sočnat in se drži dalj časa. Na drevesu popolnoma dozorel sad izgubi ukus in postane kašnat.

Sploh pa ne dozoreva eno in isto plemo ob istem času. Na samem stoječa drevesa imajo prej zrel sad od onih, ki so v gnječi. Pa tudi na enem in istem drevesu je na južni strani sadje prej zrelo, kakor na severni, solnceu izpostavljeno prej, nego ono v vejevju skrito. Iz teh vzrokov ni možno sadje eden in isti dan obrati, ako nam le čas pripušča. Čez nekaj dni se ostalo sadje krasno razvije in večkrat še prvo prekosi na vse strani.

Najboljše znamenje za dozorevanje sadja so črne pečke. Tudi z otipavanjem se lahko prepričamo, v koliko je sad dozorel. S prsti tipamo sad na gornji strani tik ob rečju. Dokler je sad popolnom trd, je še nezrel in ne-
užit, ako pa se pod pritiskom nekoliko poda, kot trdo nabita žoga, je znamenje, da se sad bliža dozorevanju. Kadar pa ostane pod pritiskom prsta sad utisnjen in se utisnjena plošča na sadu pozna, je sad zrel za obiranje.

Na ta način tipanja lahko spoznavamo tudi breskve, marelice itd. Izurjen sadjar pa razne vrste in plemena po večletnem opazovanju izpozna že na oko. Vaja dela mojstra, pravi pregovor.

Čas zorenja je odvisen tudi od vremena, ker zorenje pospešuje toplota. Zato ni sadje enega plemena vsako leto ob istem času dozorelo.

Zelo različen je čas „medenja“. Pri tem izrazu ostanem, ker je v rabi skoraj po celem Kranjskem. Zgodnja jabolka medimo tri do osem dni, hruške pa samo tri do štiri dni. Septembra zrelo sadje leži štiri do osem dni, oktobra obrano pa štirinajst dni. Jesenska jabolka pustimo vedno dalj časa na drevesu, ker se potem bolje in dalj časa drže, hruške jesenske pa zgube ukus, množino soka in nežnost mesa, ako so predolgo na drevesu. Zato ima ena in ista vrsta zelo razen ukus in se čudovito razlikuje, ako je trpela po obiranju v nepravem času in po predolgo trajajočem medenju, od one, pri kateri se niso te napake godile.

Veliko večje preglavice pa nam dela zimsko sadje, posebno hruške. Mnogo žlahtnih hrušk zelo trpi, če jih pustimo predolgo na drevesu. V vlažnem vremenu se navzamejo raznih snovi, ki nežno meso pretvorijo v trdo in manj ukusno, tako da sadje postane nekako leseno. To se ne opaža samo v mrzlem podnebj, temveč tudi v vinorodnih krajih.

Čas za obiranje zimskih hrušk je zadnji teden septembra. Najpoznejše oberemo v prvi polovici oktobra. To je normalni čas, ki pa

mu večkrat prekriža račune — vreme. V hladnem in mokrem vremenu se sadje razvija po velikosti, a pri tem trpi kvaliteta, t. j. ukus, gorko in solnčno vreme pa tvori sladkor, sok in vonj.

Zimska jabolka pa niso tako občutljiva napram vnanjim uplivom, da bi trda in lesena postala, zato jih pustimo dalj časa na drevesu, ker s tem pridobe na trpežnosti. Obiramo jih sredi oktobra.

Prepozno obiranje zimskega sadja tedaj ni umestno, še manj pa prezgodnje, ker s tem izgubi sad na ukusu in trpežnosti; namesto, da bi se lepo medilo, postaja velo in zoprnega ukusa. Prezgodnje obiranje vzame namiznemu sadju vrednost in ga reducira na stopnjo navadnega sadja za vino.

Važno je tudi, ob katerem dnevnem času se vrši obiranje. Najbolj je poletno sadje sočnato in dišeče takrat, ko je še rosno, zato ga trgamo zjutraj pred solnčnim vshodom, ali saj zvečer po solnčnem zahodu. Opoludne ob vročini obrano nima onega pristnega ukusa. Ob deževanju obrano sadje pa je vodeno in pusto. Drugače pa je z jesenskim in zimskim sadjem. Radi trpežnosti ga moramo spraviti v suhem vremenu in to najbolje v opoldanskih urah ali ob vetrovnem vremenu. Le suho sadje se drži dolgo časa. Marsikdo pa obere sadje v slabem vremenu, ker ima ravno čas.

(Dalje prih.)

Zupan.

Kurji gnoj.

Kdor se peča racijonalno s perutninarstvom, uporabi vse in obrne sebi v korist. Tudi odpadki imajo svojo vrednost. Kurji gnoj porabi kmetovalec tako, kakor ubog kajžar, učitelj na vrtu ali kak drug uradnik, ki ima vrt, ravno s takim pridom kot vrtnar.

K zbiranju odpadkov in napravljanju kurjega gnoja nas prisili že dejstvo, da je treba kurje hleve večkrat očistiti vse nesnage. Iz onih odpadkov izhlapeva mnogo smrdečih plinov, ki pokvarijo zrak v kurjem hlevu in

so zdravju jako škodljivi. Posebno poletu se mora hlev temeljito osnažiti vsaj dvakrat na teden. Pri večjem številu perutnine dobimo precej kurjega gnoja, ki je velike vrednosti posebno sedaj, ko je gnoj tako drag, odkar naš kmet tudi travnike in tuintam celo pašnike gnoji. Bilo bi to zapravljanje, če ne spravljamo teh odpadkov. Poraba tega gnoja je različna.

Kurico nastiljamo z zdrobljeno šoto, mavcem, prstjo ali s pepelom. Ko je treba hlev počediti, spravimo vse s kurjeki vred na kak suh prostor in z lopato dobro obdelamo in premešamo. Kmalu imamo cel kup močnega in dobrega gnoja, ki izborno in hitro učinkuje na travnikih in njivah, katere z njim poštopamo.

Vrtnarjem in učiteljem priporočam najtopleje kurji gnoj za nabavo močnega in dobrega komposta. Gnoj kompostu primešamo, polijemo večkrat z gnojnico, kompost dobro obdelamo s tem, da ga parkrat premečemo in premešamo. Tako dobimo najboljši in najcenejši gnoj za zelenjad, cvetice in drevesnico. Tega truda se ne smemo strašiti, če pomislimo na dragi hlevski gnoj, ki ga moramo kupovati; pa če ga še dobimo na prodaj, je drugo vprašanje.

Kurji gnoj pa ne sme priti v dotiko z apnom, ker ne veže amonijaka in mu zato zniža vrednost.

Kompost (imenujemo ga tudi mešanec) učinkuje prav dobro na travnikih. Zato je vse graje vredno, da perutnina nima skoro nikjer svojega hleva, temveč spi razstrešena po hlevih, drvarnicah, šupah in podstrešjih. Kaj ima kmet od tega? Vse ponesnaženo in nazadnje godrnja nad gospodinjo radi kokoši. K dobrem mu gnoj ne pride, ker ne more raztrešenih kurjakov porabiti. Kriv je sam, ker ne napravi kurjega hleva.

Kompost napravljamo tako-le:

V kakem skritem kraju izkopljemo dve jami. Prvo leto nosimo v eno, drugo leto pa v drugo jamo. V kompostovo jamo nosimo

celo leto plevel, kuhinjske odpadke, smeti, blato, pepel, sploh vse, kar ne moremo drugače porabiti. To polijemo večkrat z gnojnico in vse premešamo ali premečemo. Najboljša primes pa je kurji gnoj. Iz te jame pa se kompost ne sme porabiti že prihodnje leto, temveč mora še prihodnje leto ležati, da vse strohni in segnije. Prvo leto razno plevelno seme še ne segnije in bi na vrtu izkalilo in nam prepletlo ves vrt z bujno rastočim plevelom. Da kompost dve leti leži, vendar pa ga imamo vsako leto na razpolago, zato sta potrebni dve jami.

Za vrtnarja pa je prikladnejši drug način. V kako veliko posodo se namečejo kurjeki, polijejo se z vodo in mešajo z lopato. Vode se dodene toliko, da postane tekoče. Pozno v jeseni ali pozimi, koder ne zmrzuje, polivamo gredice, katere mislimo obsejati s salato, korenjem ali posaditi čebulo, por, špinačo, zeleno, kolerabe, ohrovt in krasna rast bo razočarala vrtnarja in mu donasala lepe obresti.

Tudi med vegetacijo, to je ob času rasti, smemo prilivati s tako tekočino, ki pa mora biti redkejša in kakih 8—14 dnij prej zmešana, da postane in izkipi, sicer nam posmudi vse rastline.

Izborna je taka gnojnica za razno prtilčno drevje in špalirje ob stenah; krasna rast in lep sad nam bodeta pričala o koristi take gnojnice.

Pa trud ima dvoje dobrega. Prvič imamo snažen in zdrav kurji hlev, drugič pa dvignemo kulturo na vrtu do krasnih vspehov.

Ves trud ki ga imamo s perutnino, nam obilo poplača kurji gnoj, ako ga porabimo za razne kulture. Zupan.

Gospodarske drobtine.

Za jesensko gnojenje. Gnojenje z umetnimi gnojili se je v zadnjih letih že precej razširilo; in mnogo se piše in razpravlja o porabi umetnih gnojil, toda mnogo je še takšnih kmetovalcev, ki se ne brigajo za noben nasvet. Najstarejše, torej najbolj

znano umetno gnojilo je Tomasova žlindra, ki je sicer izvrstno gnojilo, vendar samo to ne zadostuje že vsem rastlinskim zahtevam. Naši kmetovalci tako radi kupujejo samo Tomasevo žlindro za svoje travnike ter prav nič ne mislijo — čeravno so že o tem slišali — da dajo z žlindro rastlinam le fosforove kisline. Rastline potrebujejo pa tudi kalija in dušika, in kje naj te snovi v zadostni meri dobe, če jim jih ne dovedemo v obliki gnojil. Hvalevredno je pognojiti jeseni travnik s Tomasovo žlindro, vendar ji nikdar ne pozabi primešati še kalijeve soli; na 1 ha = $1\frac{3}{4}$ orala se vzame navadno 200 do 250 kg 40% kalijeve soli in 600 do 700 kg Tomasove žlindre. Navadno primanjkuje našim travnikom tudi še dušika, ki ga najbolje damo v obliki čilskega solitra, ki je najbolj hitro učinkujoče dušičnato gnojilo. Detelje dobijo sicer nekaj dušika iz zraka, vendar ne v taki množini, kolikor bi ga za popolno hrano potrebovale. To gnojilo se najbolje potrosi spomladi dvakrat; prvič ko začno travniki zeleneti, drugič pa kake 4 tedne pozneje. Na 1 ha zadostuje 100 kg. Če rastlinam vzkratimo to ali ono gnojilo, tedaj zaostaja v rasti in se ne more tako razviti, kakor bi se lahko pri popolni hrani. Današnjim razmeram primerno pa mora vsakdo kolikor le največ iz zemlje dobiti, da ima kaj dobička. Skoraj povsod je pa krivda kmetovalca, če zemlja ne rodi dovolj. Pripomočkov je dovolj, le rabiti jih je treba. Umetna gnojila tudi pri žitu dobro uspevajo. Umetna gnojila priporočamo tukaj posebno onim, ki jim primanjkuje domačega gnoja. Seveda se mora tudi tukaj upoštevati načelo, da je treba kalija, dušika in fosforove kisline. Ne izpuščati tega ali onega gnojila, ker je predrago; taka varčljivost je napačna in se maščuje pri žetvi. Vsak kmet ve, da je razlika pri žetvi, če se pognoji veliko ali malo z domačim gnojem, in ravno tako je pri umetnih gnojilih. Vsakdo hoče, da bi zrasla pšenica, rž ali ječmen prav močno in klasi naj bi bili za ped dolgi. Hoče li biti človek velik in močan, se mu mora dati krepke in zdrave hrane; rastlina je tudi živo bitje in zato mora imeti hrano, kakršno ji je narava določila. Ozimnam se gnoji z umetnimi gnojili najboljše pred setvijo; kalijeva sol se pomeša s Tomasovo žlindro ter se podorje ali pa saj dobro zavleče in sicer se vzame na 1 ha 150—200 kg kalijeve soli, 500—600 kg Tomasove žlindre in 100—150 kg čilskega solitra. Pri setvi naj se potrosi le tretjina čilskega solitra, druga tretjina spomladi, ko začne setev zeleneti, in zadnja tretjina približno jeden mesec pozneje.

Ko na spomladi trosimo čilski soliter, pazimo, da bodo rastline ob tem času suhe.

Kam je najbolje spraviti čez zimo čebelnje panje, če ni dobrega čebelnjaka? Če se ne da čebelnjak s kako rečjo dovolj zavarovati pred hudim zimskim mrazom, potem se smejo čebelnje panji tudi v hiši v kakem primernem prostoru čez zimo hraniti, kjer je mirno, suho in kjer ne zmrzuje. Dotični prostor se spomladi ne sme prezgodaj segreti, zato radi hranijo čebelnje panje v suhih kletih, kjer pa seveda ne sme biti miši in podgan in tudi ne druge škodljive golazni.

Razredna loterija. Nar.-gospodarski odsek je izdelal pred nekaj časom poročilo o razredni loteriji. Poročilo pravi: Sedanja loterija je tako udomačena, da jo je težko odpraviti. Donašala je državi povprek 20,000.000 K na leto. A razredna loterija, katero predlaga vlada, pa je predraga. Razpečati bi se moralo na leto 400.000 srečk po 200 K. To znese 80,000.000 K. Dobitki bi znašali 70 odstotkov, to je 56,000.000 K, režija bi pa stala 4,000.000 K. Torej bi ostalo 20,000.000 K, ko bi se razpečale vse srečke. Ker pa je pri sedanji loteriji uslužbenih več oseb, bi te izgubile svoj zaslužek. Zato odsek predlaga, naj bi se sedanja loterija odpravila polagoma tekom desetih let. Odsek tudi ni zadovoljen, da bi največji dobiček s premijo znašal 1,000.000 K. Višji dobitki naj se znižajo in pomnoži število manjših dobitkov. Vlada je hotela vso organizacijo razredne loterije izročiti bankam in menjalnicam. Odsek pa je sprejel resolucijo poslanca dr. Kreka, ki naroča vladi, da ne izroči razredne loterije bankam. Konečno je narodno-gospodarski odsek naročil vladi, naj proučuje vprašanje, ali bi ne kazalo vpeljati hranilnično loterijo. Vprašanje razredne loterije torej še ni zrelo.

S čim in kdaj naj se pognoje travniki in deteljišča. Travniki in deteljišča se ne smejo gnojiti samo s fosfornatimi gnojili (Tomaževa žlindra ali pa s superfosfatom), ampak ob enem tudi s kalijavnatimi (kajnitom ali pa s 40% kalijevo soljo). Če pognojiš travnik ali pa deteljišče samo s fosfornatim gnojilom, ne dosežeš nikdar najvišjega dohodka in v mnogih slučajih Tomaževa žlindra sploh ne pride do učinka. Travnike, ki leže v ravnini, pognoji v jeseni s Tomaževa žlindro in s 40% kalijevo soljo, one v strminah pa še-le spomladi s superfosfatom in 40% kalijevo soljo. Za vsak hektar ($1\frac{3}{4}$ orala) površine vzemi 200 do 250 kg 40% kalijeve soli in 600 do 700 kg

Tomaževe žlindre ali pa superfosfata. Zapomni si dobro, da je gnojenje samo s Tomaževimi žlindri ali pa s superfosfatom napačno!

Premovanje telet

za pol. okraja Novomesto in Krško

se vrši l. 1912 po sledečem načrtu in sicer:

- 1.) Dne 15. oktobra 1912 ob 9. uri dopoldne v Št. Jerneju, ob 3. uri popoldne v Kostanjevici.
- 2.) Dne 16. oktobra 1912 ob 9. uri dopoldne v Cerkljah, ob 3. uri popoldne v Čatežu ob Savi.
- 3.) Dne 17. oktobra 1912 ob 9. uri dopoldne v Kandiji, ob 3. uri popoldne v Toplicah.
- 4.) Dne 18. oktobra 1912 ob 9. uri dopoldne v Žvirčah, ob 3. uri popoldne v Hinjah.
- 5.) Dne 19. oktobra 1912 ob 9. uri dopoldne v Žužemberku, ob 3. uri popoldne v Dvoru.

Razglas.

Deželni odbor kranjski priredi na deželni kmetijski šoli na Grmu pri Novem Mestu štiri-mesečni živinozdravstveni tečaj za prvo pomoč pri nezgodah in za porodništvo goveje živine od 15. novembra 1912 do 15. marca 1913. V tečaj se sprejme k večjem 12 vsaj 18 let starih učencev — kranjskih kmečkih posestnikov ali njihovih sinov. Opoludan-ko hrano bo preskrbela kmetijska šola na deželne stroške. Učenci dobe vrhatega mesečno po 15 K podpore. Kolka proste, lastnoročno spisane prošnje, katerim je priložiti krstni list, je vložiti najkasneje do 15. oktobra 1912 na deželni odbor kranjski v Ljubljani. V prošnji naj se tudi navede, katero šolo je prosilec obiskoval. **Od deželnega odbora kranjskega v Ljubljani,** dne 24. septembra 1912.

Vabilo na redni občni zbor

Živinorejske zadruge v Dobrépoljah,

registrovane zadruge z omejeno zavezo,

ki se vrši dne 27. oktobra 1912 v prostorih Kmetijskega društva na Vidmu ob 1. uri popoldan.

Dnevni red:

1. Poročilo odbora.
2. Odobritev računskega zaključka za l. 1911.
3. Volitev treh odbornikov.
4. Slučajnosti.

Odbor.

Vabilo na izredni občni zbor

Gospodarsko pospeševalne zadruge združenih čevljarjev v Žireh,

registrovane zadruge z omejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 27. oktobra 1912 ob 1. uri popoldne v zadruginih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo stavbnega odbora.
4. Prememba pravil.
5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se 3 tedne kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadrugnikov. Načelstvo.

Vabilo na redni občni zbor

Šempeterske hranilnice in posojilnice v Ljubljani,

registrovane zadruge z neomejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 20. oktobra 1912 ob 10. uri dopoldne v hranilničnih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva.
3. Odobritev računskega zaključka za l. 1911.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadrugnikov. Načelstvo.

Poziv na redovitu glavnu skupštino

„Hrvatske Poljodjelske blagajne u Sinju“,

registrovane zadruge sa neograničenim jamstvom,

koja će se obdržati u uredovnim prostorijama u nedjelju dne 20. oktobra 1912 u 10. sati jutro.

Dnevni red:

1. Izvešće uprave.
2. Izvešće nadzornog odbora.
3. Odobrenje računskog zaključka poslovne god. 1911.
4. Eventualni popunitbeni izbor članova uprave.
5. Eventualni popunitbeni izbor članova nadzornog odbora.
6. Eventualnosti.

Ako u određeni sat nebi bio prisutan dovoljni broj zadrugara za ovu skupštino, to će se obdržati druga glavna skupština istoga dana pol ure kasnije sa istim dnevnim redom, a na ovoj će se pravnovaljano zaključivati bez obzira na prisutni broj zadrugara. Uprava.

Bilanca

Posojilnice v Križevcih,

registr. zadr. z neom. zavezo,
z dnem 31. decembra 1911.

Aktiva. K

Posojila	360.205-27
Inventar premični	158-32
Inventar nepremični	14.365-30
Zaostale obresti posojil	4.408-23
Delež pri Zadr. zvezi	1.000—
Nalož. denar pri Krški posoj.	552-65
Gotovina 31. decembra 1911	4.703-52
Skupaj	385.393-29

Pasiva. K

Deleži	936—
Hranilne vloge s kapitalizo-	
vanimi obrestmi	310.534-55
Tekoči račun z zvezo	57.728—
Predplačane obresti posojil	830-60
Rezervni sklad	11.809-57
Čisti dobiček	3.554-57
Skupaj	385.393-29

Denarni promet K	460.252-32
Stanje članov začetkom l. 1911.	461
Pristopilo	10
Odpadlo	2
Stanje koncem l. 1911	469

Bilanca

Posojilnice v Makolah,

reg. zadr. z neomejeno zavezo,
z dnem 31. decembra 1911.

Aktiva. K

Posojila	387.370-48
Zaostale obresti	6.507-98
Naložen denar	193.336-57
Delež pri Zvezi	1.000—
Državni papirji	1.395—
Prehodni izdatki	1.710-99
Inventar	1.310-59
Nerabljeni knjižice	59—
Vrednost posestev	40.473-40
Gotovina 31. decembra 1911	10.284-31
Skupaj	643.448-32

Pasiva. K

Deleži	3.752—
Obresti deležev	24-50
Hranilne vloge s kapitalizo-	
vanimi obrestmi	563.372-43
Predplačane obresti	3.210-10
Posebna zaloga	44.521-23
Splošna zaloga	25.928-18
Čisti dobiček	2.639-88
Skupaj	643.448-32

Denarni promet K	561.618-49
Stanje članov začetkom l. 1911.	1388
Pristopilo	30
Odpadlo	52
Stanje koncem l. 1911	1366

Bilanca

Posojilnice v Slov. Bistrici,

reg. zadr. z neomejeno zavezo,
z dnem 31. decembra 1911.

Aktiva. K

Inventar	4.906-02
Posojila	571.316-95
Zaostale obresti od posojil	19.324-83
Naložen denar	17.718—
Poštna hranilnica	104-58
Zadružni deleži in delnice	2.040—
Tiskovine	316-86
Hiša št. 66 „Hotel Austria“	157.996—
Zemljišče v Črncu	1.200—
Zaostala najemnina od hiše	1.652-22
Prehodni zneski	1.719-21
Gotovina 31. decembra 1911	24.435-06
Skupaj	802.729-73

Pasiva. K

Deleži	7.292—
Hranilne vloge	752.933-83
Predplačane obresti od po-	
sojil za leto 1912	2.476-15
Nevzdig. obresti od deležev	870-62
Splošne rezerve	3.814-92
Posebne rezerve	24.833-33
Izposojila	9.170—
Čisti dobiček	1.338-88
Skupaj	802.729-73

Denarni promet K	1.008.127-31
Stanje članov začetkom l. 1911.	1144
Pristopilo	47
Odpadlo	58
Stanje koncem l. 1911	1133

Bilanca

Bekštanjske posojilnice v Ločah,

reg. zadr. z eom. zavezo,
z dnem 31. decembra 1911.

Aktiva. K

Posojila	366.635-32
Naložen denar	16.065-85
Inventar premični	17-50
Zaostale obresti posojil	4.075-37
Vrednost tiskovin	5-20
Delež pri Zadr. zvezi	1.000—
Pripisane obresti	567-58
Prehodni zneski	40—
Gotovina 31. decembra 1911	6.722-68
Skupaj	395.129-50

Pasiva. K

Deleži	14.240—
Hranilne vloge s kapitalizo-	
vanimi obrestmi	348.550-47
Predplačane obresti posojil	1.592-46
Nevzdig. obresti od deležev	4.127-68
Zguba	1.186-70
Rezervni sklad	24.241-49
Čisti dobiček	1.190-70
Skupaj	395.129-50

Denarni promet K	598.462-54
Stanje članov začetkom l. 1911.	495
Pristopilo	14
Izstopilo	67
Stanje koncem l. 1911	442

Bilanca

Kmečke hranilnice in posojilnice
v Gornjem gradu,

reg. zadr. z neom. zavezo,
z dnem 31. decembra 1911.

Aktiva. K

Posojila	63.840—
Tekoči račun z zvezo	156.462—
Inventar premični	299-23
Zaostale obresti posojil	1.490-22
Delež pri Zadr. zvezi	1.000—
Naložen denar	284.154-48
Poštna hranilnica	106-21
Gotovina 31. decembra 1911	6.382-85
Skupaj	513.734-99

Pasiva. K

Deleži	436—
Hranilne vloge s kapitalizo-	
vanimi obrestmi	509.602-95
Predplačane obresti posojil	90-06
Rezervni sklad	2.054-54
Čisti dobiček	1.551-44
Skupaj	513.734-99

Denarni promet K	442.394-85
Stanje članov začetkom l. 1911.	101
Pristopilo	8
Odpadlo	—
Stanje koncem l. 1911	109

Bilanca

Seoske blagajne za štednjo i
zajmove

registrirana zadruga na neograničeno
jamčenje u župi

Punat.

Aktiva. K

Zajmovi	77.270-81
Tekući računi	438.565-09
Inventar pomični	270—
Dio kot „Zadružne Sveze“	
u Ljubljani	1.000—
Dio kot „Gosp. Sveze“ u	
Puli	100—
10 dionica A.-G. parob. društ.	500—
Gotovina 31. prosinca 1911.	9.126-11
Ukupno	526.832-01

Pasiva. K

Dijelovi	472—
Uloži sa 6 %	515.872—
Tekući račun	3.999-08
Rezervni sklad	5.847-06
Čisti dobiček	641-87
Ukupno	526.832-01

Novčani promet	898.750-21
Broj članova početkom 1911.	108
U upravnoj godini pristupilo	17
U upravnoj godini otpalo	7
Broj članova koncem 1911.	118

Bilanca Hranilnice in posojilnice v Žabnici,

reg. zadr. z neomejeno zavezo,
z dnem 31. decembra 1911.

Aktiva.		K
Posojila		49.920—
Tekoči račun z zvezo		44.728—
Inventar premični		272—
Zaostale obr. posojil		283.53
Delež pri Zadr. zvezi		600—
Naložen denar		104.210.37
Delež pri Zadr. zvezi v Celju		10—
Gotovina koncem l. 1911		3.272.81
Skupaj		203.296.71
Pasiva.		K
Deleži		335—
Hranilne vloge s kapitalizo-		
vanimi obrestmi		195.435.17
Predplačane obresti posojil		448.02
Dolg na najemu in kurjavi		80—
Dolg na plači		200—
Rezervni sklad		5.553.84
Čisti dobiček		1.244.68
Skupaj		203.296.71
Denarni promet	K	397.796.46
Stanje članov začetkom l. 1911		62
Pristopilo		4
Odpadlo		3
Stanje koncem l. 1911		63

Bilanca Hranilnice in posojilnice v Velikovu,

reg. zadr. z neomejeno zavezo,
z dnem 31. decembra 1911.

Aktiva.		K
Posojila		642.615.94
Zaostale obresti posojil l. 1911		18.231.75
Denar v tekočem računu z kapit. obrest. tega denarja		88.475.99
Tisk. po 10% odbitku (71.02)		639.20
Inventar pisarne po 5% odbitku (60.69)		1.153.26
Inventar hiš po 5% odbitku (261.85)		4.975.18
Hiša št. 33/34, „Narod. dom“, po 1% odbitku (335.47)		33.212.04
Hiša v Gr. binju		55.318.07
Zaostala najema, v Grebinju		755.74
Gotovina 31. decembra 1911		10.170.70
Skupaj		855.547.87
Pasiva.		K
Hranilne vloge s kapitalizo-		
vanimi obrestmi		785.261.80
Deleži		7.176—
Za l. 1912. predplač. obresti posojil		1.770.48
Obresti od deležev do dne 31. grudnia l. 1911		3.016.30
Rezervni sklad		18.377.47
Predplač. najema, za l. 1912.		106.66
Čisti dobiček v l. 1911.		951.16
Izposojilo		37.728.59
Obresti od izposojila		1.159.41
Skupaj		855.547.87
Denarni promet	K	978.248.98
Stanje članov začetkom l. 1911		690
Prirastlo		54
Odpadlo		21
Stanje koncem l. 1911		723

Bilanca Posojilnice v Škofljah,

reg. zadr. z neomejeno zavezo,
z dnem 31. decembra 1911.

Aktiva.		K
Posojila		147.297.55
Tekoči račun z zvezo		2.810—
Inventar premični		220—
Zaostale obresti posojil		1.513.54
Vrednost tiskovin		100—
Delež pri Zadr. zvezi		400—
Naloženi denar		5.369.39
Delež pri Osred. blag. v Celov.		80—
Prehodni		53.78
Gotovina 31. decembra 1911		1.263.65
Skupaj		159.107.91
Pasiva.		K
Deleži		1.110—
Hranilne vloge s kapitalizo-		
vanimi obrestmi		149.861—
Predplačane obresti posojil		1.260.07
Rezervni sklad z obrestmi		6.150.01
Čisti dobiček		726.83
Skupaj		159.107.91
Denarni promet		195.996.57
Stanje članov začetkom l. 1911		213
Pristopilo		18
Izstopilo		9
Stanje koncem l. 1911		222

Bilanca Hranilnice in posojilnice pri Sv. Jurju ob južni železnici,

reg. zadr. z neom. zavezo,
z dnem 31. decembra 1911.

Aktiva.		K
Posojila		429.289.37
Tekoči računi z zvezo		40.047—
Inventar premični		1.276.92
Inventar nepremični		7.284.65
Zaostale obresti posojil		13.364.18
Vrednost tiskovin		210—
Poštna hranilnica		123.69
Delež pri Zadr. zvezi		1.000—
Delež pri Zadr. tiskarni		1.000—
Obresti od tega		304.28
Naložen denar		135.414.30
Tekoči račun s člani		29.800.70
Gotovina 31. decembra 1911		12.886.40
Skupaj		672.001.49
Pasiva.		K
Deleži		1.169—
Hranilne vloge s kapitalizo-		
vanimi obrestmi		658.027.82
Predplačane obresti posojil		1.405.85
Rezervni sklad		9.550.61
Čisti dobiček		1.848.21
Skupaj		672.001.49
Denarni promet	K	830.441.94
Stanje članov začetkom l. 1911		366
Pristopilo		29
Odpadlo		8
Stanje koncem l. 1911		387

Bilanca Hranilnice in posojilnice pri Devici Mariji na Jezeru v Prevaljah,

reg. zadr. z neom. zavezo,
z dnem 31. decembra 1911.

Aktiva.		K
Posojila		468.837.61
Zaostale obresti posojil		25.360.71
Naložen denar		12.363.46
Nezdig. obresti istega		523.24
Inventar po odpisu 10%		197.84
Posestvo		1.400—
Gotovina 31. decembra 1911		4.071.49
Skupaj		512.754.05
Pasiva.		K
Deleži		3.864—
Obresti deležev od prejšnjih let in za l. 1911		1.037—
Hranilne vloge s kapitalizo-		
vanimi obrestmi		476.380.41
Predplačane obresti posojil		577.67
Rezervni sklad		29.048.98
Čisti dobiček		1.845.99
Skupaj		512.754.05
Denarni promet		388.543.85
Stanje članov začetkom l. 1911		423
Pristopilo		14
Odpadlo		15
Stanje koncem l. 1911		422

Bilanca Hranilnice in posojilnice za Sv. Lenart pri Sedmih stu-

dencih in okolico,
reg. zadr. z neom. zavezo,
z dnem 31. decembra 1911.

Aktiva.		K
Posojila		112.231—
Tekoči račun z zvezo		200.848—
Zaostale obresti posojil		1.629.62
Vrednost menic		8.96
Delež pri Zadr. zvezi		400—
Naložen denar		23.719.28
Prehodni zneski		10—
Gotovina 31. decembra 1911		2.231.52
Skupaj		341.078.38
Pasiva.		K
Deleži		1.538—
Hranilne vloge s kapitalizo-		
vanimi obrestmi		324.406.35
Predplačane obresti posojil		691.60
Dividenda		338.58
Neizplačana nagrada		100—
Rezervni sklad		12.775.24
Čisti dobiček		1.228.61
Skupaj		341.078.38
Denarni promet	K	315.860.18
Stanje članov začetkom l. 1911		175
Pristopilo		9
Odpadlo		5
Stanje koncem l. 1911		179